

Új szerveződés: a Közép-európai Népcsoportok Fóruma

Az új európai rend

Az egységessé váló, egyelőre nehezen körvonalazódó Európa történelmileg páratlan lehetőséget kínál a különböző országokban élő, szétszóródott népek – köztük a magyarság – egységesülésére, az országok és népek, a nemzeti kisebbségek és anyanemzeteik közötti kapcsolatok szabadságára és sokrétűségére.

A demokrácia, a nyilvánosság, a pluralizmus, az önrendelkezés, az emberi- és kisebbségi jogok maradéktalan érvényesítése – ezek az értékek teremthetik meg az új európai rendet. Az az új egységesülés a kommunista terrorral és a nemzetállamok kizárólagosságával szemben vélhetően nem a népek arcnélküliségét, nem a nyelvi kultúrák homogenizálódását jelenti, hanem épp ellenkezőleg, a nemzetek, régiók, népcsoportok sajátosságai megőrzésének és továbbfejlődésének új keretét és lehetőségét teremti meg.

Az új demokratikus integratív európai rend kialakításának fenti elvei vezettek bennünket, amikor emberi és kisebbségi jogaink minél teljesebb megvalósítása, nemzeti, nyelvi és kulturális azonosságunk hatékonyabb érvényesítése érdekében szükségesnek tartottuk az utódállamokba került, azonos történelmi múltú, azonos gondokkal küszködő magyar kisebbségek és a velük érdekazonos népcsoportok szervezeti összefogását és közös cselekvési programjuk kidolgozását.

A VMDK kezdeményezése

A határon túli magyar kisebbségi szervezeteket tömörítő szervezet létrehozásának gondolata 1991. április 21-én, a VMDK szabadkai kongresszusán vetődött föl először. A kongresszust követően az elfogadott határozati javaslatok értelmében a VMDK részéről kezdeményező lépések történtek az „Európai Magyar Kisebbségek Szövetségének” létrehozása érdekében.

A szükséges egyeztetések után 1991. június elsején sor került az érdekelt kisebbségi szervezetek képviselőinek első közös megbeszélésére. A tanácskozáson részt vett Szócs Géza és Borbély Imre az RMDSz, Duray Miklós és Popély Gyula az Együttélés Politikai Mozgalom, Hódi Sándor és Bíró Géza a VMDK, B. Szabó Péter és Gyarmathy György a zürichi Kisebbségvédelmi Társaság, Komlóssy József a FUEV és Barki Éva a Nemzetközi Erdély Bizottság képviselőit. A tárgyalást megtisztelték jelenlétükkel eminens magyar politikusok, illetve a kormány rangos tisztségviselői is.

A tanácskozás résztvevői megállapodtak abban, hogy az önrendelkezési joggal kapcsolatos nemzetközi alapelvvel összhangban a Kárpát-medencében élő magyar kisebbségek helyzetükből fakadó közös érdekeik védelme és nemzetközi képviselője érdekében közös szervezetet hoznak létre. A közös szervezet létrehozásának gondolata azon a felismerésen nyugszik, hogy az azonos időben és azonos okoknál fogva kisebbségbe került magyarság egyes nemzeti részeit amelyek az egyetemes magyarság szerves részének tekintik magukat, egymással szolidaritást vállalva nagyobb sikerrel szerepelhetnek a nemzetközi fórumokon, s kevésbé is lesznek kiszolgáltatva az adott országon belüli politikai viszonyoknak.

Megállapítást nyert, hogy a szövetség sem politikai platformjában, sem célkitűzéseiben nem érinti a határok kérdését. Politikája tartalmi jellegű: a kisebbségek kollektív jogainak elismeréséért és érvényesítéséért küzd az erre vonatkozó nemzetközi egyezményekkel összhangban.

Az eredeti elképzelés már ezen az első összejövetelen változást szenvedett, mind elnevezésére, mind nemzeti jellegére vonatkozóan. A módosítások a kezdeményezés magyar vonatkozásának az elkendőzését vagy tompítását lettek volna hivatottak szolgálni. Ez a törekvés a későbbiek során is csaknem állandó vita tárgyát ké-

pezte, s ez a kérdés ma sem tekinthető megnyugtatóan lezártnak vagy megoldottnak.

Az alakuló gyűlés

Az alakuló gyűlésre 1991. június 22-én került sor Felsőőrön (Oberwart, Ausztria), ahol a jelenlevő magyar kisebbségi szervezetek képviselői megvitatták és elfogadták a szervezet alapszabályát.

Az Alapszabály kimondja, hogy az egyesület neve: Közép-Európai Népcsoportok Fóruma. Székhelye: Bécs. Jellege: nemzetközi nemkormányzati (NGO) szervezet. Az egyesület tevékenységének területe a közvetlenül érintett hét országon kívül – Csehszlovákia, Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia és Ausztria – kiterjed az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEE) résztvevő államaira.

A szervezet működésének elvi alapját az ENSz Alapokmánya, az egyetemes emberi jogokról szóló egyezmények, az 1966. december 9-én a faji megkülönböztetés tilalmáról megkötött nemzetközi egyezségokmány, az EBEE Helsenkiiben aláírt Záróokmánya, valamint a helsinki folyamatban elfogadott egyéb dokumentumok, továbbá az Európai Emberjogi Konvenció és a nemzetközi jog elfogadott szabályai, különösen a népek önrendelkezési jogát deklaráló okmányok alkotják.

Az egyesület célja:

- a kisebbségi kérdés közép-európai sajátosságainak feltárása és a nemzetközi nyilvánossággal való megismertetése,

- a nemzeti kisebbségek (népcsoportok) etnikai, nemzeti, kulturális és vallási sajátosságainak megőrzése: identitásuk megtartása és létfeltételeik biztosítása,

- a kisebbségi kérdés – népcsoportügy – tudományos kutatása a történelem, a szociológia, a politológia, a néplélektan és a jog területén,

- a kisebbségi jogok kidolgozásának és kodifikálásának szorgalmazása,

- a nemzeti, etnikai, nyelvi kisebbségek kollektív vagy egyéni diszkriminációjának és üldözésének hiteles dokumentációja,

- az elkövetett sérelmek orvoslása és az érintettek védelme érdekében való megfelelő intézkedések előmozdítása,

– a nemzeti kisebbségek (népcsoportok) érdekeinek, az egyéni szabadságjogoknak és csoportjogoknak az egyesület jellegéből adódó területen való képviselése a nemzetközi szervezetek, főleg az ENSz, az EBEÉ, és az Európa Tanács előtt, valamint az Európai Közösség fórumain.

Szándéknyilatkozatok

Az Alapszabállyal való egyetértésük kifejezése után az egyesület alapító tagjai, mint jogi személyek az alábbi szándéknyilatkozatot tették közzé:

„Alulírott szervezetek képviselői 1991. június 22-én a burgenlandi Felsőőrött kezdeményeztük a Közép-Európai Népcsoportok Fórumának létrehozását. Szándékunk az, hogy a térség kisebbségben élő magyarsága és más népcsoportok között jöjjön létre egy érdekazonosságra épített közös platform, mely arra hivatott, hogy megteremtse az együttműködés és a közös fellépés lehetőségeit a nemzetközi fórumokon.”

a) Együttélés Politikai Mozgalom (Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság),

b) Burgenlandi Magyar Kultúregyesület (Ausztria),

c) Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (Szerbia)

d) Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség (Szlovénia)

e) Horvátországi Magyarok Szövetsége (Horvátország)

f) Romániai Magyarok Demokratikus Szövetsége (Románia)

g) Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (Ukrajna)

h) Nemzetközi Erdély Bizottság (Ausztria)

i) Közép- és Kelet-Európai Kisebbségvédelmi Társaság (Svájc)

A felsőőri alakuló gyűlést megelőző túlzott elővigyázatosság, a helyszín és az időpont teljes titokban tartása, mint utólag kiderült, sajnálatos félreértésekkel járt. Így történhetett meg, hogy egyazon szándéktól vezérelve, ugyanabban az időben, két különböző helyen folytak előkészületek a magyar kisebbségi szervezeteket tömörítő egyesület létrehozására. Az Árpád-napi ünnepségen Ópusztaszeren összesereglett vendégek, köztük a határon túli ki-

sebbségi szervezetek képviselői, mit sem sejtve arról, ami Felsőőrött történik, 1991. június 21-én tanácskozásuk eredményeként szintén szándéknyilatkozatot tettek közzé, amelyben leszögezik, hogy „legkésőbb július 31-ig létrehoznak egy nemzetközileg bejegyzett szervezetet, amely jogi keretet biztosíthat az érdekelteknek a kisebbségi magyarság létevel kapcsolatos kérdések megoldásához”.

A két szándéknyilatkozat miatt nem kis zavar támadt, s hónapok múltán sem sikerült a félreértéseket megnyugtatóan tisztázni. A KENF ülései sajnos a továbbiakban is megőrizték konspiratív jellegüket, ami miatt a közvélemény jórésével semmit sem tud munkánkról.

A bécsi döntés

Márpedig az elmúlt év alatt a KENF korántsem tétlenkedett. Az egymást követő zártkörű tanácskozásokon rendre olyan témák szerepeltek napirenden, amelyek sem a KENF, sem az általa képviselt magyar és más kisebbségek sorsát illetően nem közömbösek.

A következő közgyűlést 1991. szeptember 14-én tartottuk Bécsben. A tanácskozáson az előzetes tervek alapján az egyesület szerveinek megválasztása, az új tagfelvételi kérelmek megvitatása, néhány javaslat és felhívás elfogadása szerepelt volna napirenden. Minderre azonban nem került sor. Az ülés meddő vitával, illetve kínos félreértések tisztázásával telt el.

A félreértések forrása az volt, hogy a KENF alapító tagszervezeteinek képviselői mellett a közgyűlésre meghívást kaptak más kisebbségi szervezetek képviselői is anélkül, hogy szerepkörük tisztázva lett volna. Pontosabban a tanácskozást szervező Barki Éva személyes állásfoglalása és tájékoztatása alapján vendégeink teljes jogú tagként kaptak meghívást a közgyűlésre, holott tagfelvételi kérelmükről a közgyűlés lett volna hivatott dönten. A félreértéseket természetesen egyszerű lett volna tisztázni. A vita során azonban a felszínre kerültek azok a KENF jellegét meghatározó koncepcionális különbségek, amelyek miatt nehezen lehetett zöldágra vergődni.

Az egyik – az eredeti – koncepció hívei rendületlenül ragaszkodtak ahhoz, hogy az egyesület őrizze meg magyar jellegét és a

Kárpát-medencében élő magyar kisebbségek érdekképviselését tartsa szívügyének.

A másik koncepció szószólói azzal érveltek, hogy „külön magyar mozgalom eleve kudarcra van ítélve ebben a térségben”, következésképp a sikeres politika, az európai „szalonképesség” érdekében nem csak hogy el kell kenni a KENF magyar jellegét, hanem más népcsoportok bevonásával meg is kell azt szüntetni.

A közgyűlés végül is szakadáshoz vezetett, azaz vendégeink sértődötten távoztak, Barki Éva pedig felmondta a KENF-el való további együttműködést. Bár a demoralizáló vita eredményeként a magyar kisebbségi szervezetek képviselői is lehangoltan utaztak el Bécsből, mégis itt aratták talán első nagy győzelmüket. Mindezekelőtt azzal, hogy levetkőzték hetven éve nyűtt kisebbségi komplexusaikat, s nem voltak hajlandók feláldozni az általuk képviselt magyar kisebbségek ügyét kétes politikai célokért.

Változások a tagszervezetek sorában

A KENF következő elnökségi összejeövetelére 1991. október 13–14-én került sor Berettyóújfalun.

Az ülés folyamán mindinkább megszilárdult a résztvevőkben az a meggyőződés, hogy a KENF-nek, mindenekelőtt, a Kárpát-medencében élő őshonos magyar kisebbségek érdekvédelmi csúcsszervezetének kell lennie, ami pedig a többi kisebbséggel való közös ügyünk képviselését illeti, erre a célra alkalmasint új politikai tömörülést (szervezetet) kell majd létrehozni. Kivételt képeznek ez alól a magyarsággal évszázadok óta együttélő, vele érdeazonos más kisebbségek, akik közvetlenül vagy közvetve, ott lehetnek a KENF tagjainak sorában. Ezt a kitéltet leginkább a kárpátaljai magyarság képviselői – Dalmay Árpád és Dupka György – szorgalmazták, akik kerek-perec kimondták, hogy a kárpátaljai magyarság kizárólag a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligájának a keretében tartja elképzelhetőnek a KENF-hez való csatlakozást. A Liga felvételt nyert és rendre képviseltette is magát a későbbi tárgyalásokon, mígnem egy újabb fordulattal a KMKSZ képviselője „harmadik személyen át történő képviselés ellen”, magyarán a Liga kiiktatásáért szállt síkra.

A tagfelvétellel járó további konfúz helyzetek megelőzése érdekében megállapodás jött létre, hogy azok a nyugati magyar szervezetek, amelyek érdeklődést mutatnak a KENF munkája iránt és csatlakozni szeretnének hozzá, ezt a Közép- és Kelet-Európai Kisebbségvédelmi Társaságon keresztül valósíthatják meg.

A csölösztői konferencia

Az 1991. november 30-án, a Pozsony melletti Csölösztőn (Csehszlovákia) megtartott konferencián további jelentős határozatok születtek a szervezet jövőjéről:

- A Bécsben, 1991 nyarán bejegyzett szervezetet, mint a magyar és azzal érdekezonos népcsoportok fórumát és érdekvédelmi szervezetét a közgyűlés továbbra is fenntartja és megtartja.

- A szervezet módosított alapszabályzatát az illetékes osztrák hatóságoknak benyújtjuk és a szervezetet más címre jegyeztetjük be.

- Amennyiben az általunk módosított alapszabályzatot az osztrák hatóságok nem fogadnák el, a szervezet székhelyét más országba helyezük át, az újonnan bejegyzett szervezetet azonban ez esetben is a KENF jogfolytonosának tekintjük.

Ezt követően a kisebbségi szervezetek képviselői megválasztották a KENF vezetőségét. Az egyesület elnökévé engem neveztek ki (VMDK, Szerbia), alelnöknek Duray Miklóst az Együttélés Politikai Mozgalom elnökét (Csehszlovákia), Vasil Lizákot a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligájának elnök-koordinátorát (Ukrajna), és Borbély Imrét a Romániai Magyarok Demokratikus Szövetségének politikai titkárát (Románia) választották. A titkársági teendőket a Zürichben székelő kisebbségvédelmi társaság látja el. A KENF főtítkára B. Szabó Péter (Svájc), titkára Bálint Antal, a VMDK Zentai Körzeti Szervezetének az elnöke (Szerbia).

„Illegalitásban”

Ez év tavaszán háromszor – 1992. január 25-én, május 16-án, és június 27-én – ülésezett a KENF elnöksége. Mindhárom esetben Budapesten, eminens magyar politikusok és rangos kormánytisztviselők jelenlétében.

Ezek a tanácskozásokon alapvetően az a szándék vezérelt bennünket, hogy megteremtsük valamiként a KENF működésének anyagi és politikai feltételeit. Sajnos nemigen jutottunk e téren előre. Nem mintha ellenállásba ütközött volna bármiféle elképzelésünk. Inkább az volt a baj, hogy magunk sem láttuk tisztán, hogyan és miként lehetne a bennünket nyomasztó kérdésekre megoldást találni.

A tanácskozások lehetőséget kínáltak egymás szervezeteinek jobb megismerésére, a kisebbségi jogokért való küzdelemben szerzett tapasztalatok kicserélésére. A rövid politikai helyzetelemzések, a taktikai lépések és stratégiai elképzelések egymás közti megbeszélése, a helyhatósági választások buktatóiról és lehetőségeiről szóló értékelések, a különböző országok jogi lehetőségeinek összevetése stb. javára voltak minden résztvevőnek. Ezek az önmagukban véve is fontos egyeztető beszélgetések mindenképpen meg kell hogy előzzék a közös fellépést és cselekvést. A baj csupán az, hogy a közös, összehangolt fellépés ügyében nem történt lényeges előrelépés.

Nem sikerült tisztázni, miként illeszthető be a KENF a magyar politikai életbe, s azon belül milyen szerepet játszhat a kisebbségi jogokért folyó küzdelemben. Nem körvonalazódott az sem, hogy milyen problémái, kívánalmai vannak a KENF-nek a magyar kormányzatszervek felé és viszont. Sőt, a helyzet még abban a vonatkozásban sem vált teljesen egyértelművé, hogy az illetékes magyar kormányzatszervek elismerik-e a KENF legitimitását. Mint a határon túli magyar kisebbségi érdekszervezetek képviselői vitathatatlan státussal rendelkezünk, új szerepkörünkben ugyanakkor mint a Közép-Európai Népcsoportok Fórumának elnökségeként viszont, tulajdonképpen még nem sikerült „színre lépünk”. Legalábbis a nyilvánosság nem sokat tud létezésünkről.

A felesleges „titkolódzás”, az állandó szerepzavar, a KENF munkájára jellemző „konspiratív” elemek nagy megterhelést jelen-

tenek. Elfogadhatatlan és tarthatatlan állapot, hogy a határon túli magyarság csaknem egészét tömörítő politikai csúcsszervezet legitim képviselőinek ne legyen módjuk hivatalos formában, intézményes keretek között megnyilatkozniuk és bekapcsolódniuk a magyar politikai életbe.

Kisebbségi parlament

A határon túli magyarság politikai érdekszerveződésének jelzett legitimitása és legalitása nélkül jelentős energiák fecsérlődnek el, és kárt szenved a magyarság önszerveződése. A szerepek tisztázatlansága, az esetleges és alkalmi jellegű véleménycsere jellegénél fogva alkalmatlan a konstruktív párbeszédre, és a termékeny együttműködésre. Mielőbb le kell vetkőzni a régi, konspirációs beidegződéseket is, illetve a nyilvánosság számára hozzáférhetővé kell tenni a KENF tevékenységét.

Sokan talán épp a szükséges információk hiányában nincsenek tisztában ezen új fejleményeknek a jelentőségével. Nincsenek tisztában azzal, hogy a KENF létrejötté, a magyar kisebbségek egymásra találása mögött milyen fontos történések rejlenek. Nem valami külsőleg gerjesztett folyamattal állunk szemben. Nem az anyaország „bújtotta fel” a környező országokban élő kisebbségeket az önszerveződésre. Nem a magyar kormány titkos asszisztenciájával jött létre a kisebbségekben élő magyarság politikai akaratának ez a kifejeződése. Maga a határokon kívül rekedt kisebbség keresi helyét. Mint önálló politikai tényező a megnövekedett politikai és cselekvési szabadság lehetőségével élve próbál bekapcsolódni egyfelől az egyetemes magyarság megújulási törekvéseibe, másfelől a közép-európai térség nemzeti-etnikai problémáinak a rendezésébe.

Bizonytalan útkeresése és még erőtlen jelenléte ellenére a KENF létrejötté a kisebbségben élő magyarság fontos mérföldköve. A szervezett magyar kisebbségek egységes politikai szubjektumként való fellépése történelmi jelentőségű a maga nemében.

A Kárpát-medencében élő magyar kisebbségek legitim érdekszervezeteinek és a nyugati magyarság jelentős részét képviselő kisebbségvédelmi szervezeteknek a szövetségével lehetőség terem-

tódott a határon túli magyarság közös politikai akaratának a megjelenítésére és kifejezésére. Ennek a közös politikai akaratnak, mint új politikai tényezőnek, jelentős szerepe lehet az átalakuló közép-európai térségben, hiszen a KENF a magyar kisebbségekkel érdekes azonos népcsoportokkal együtt csaknem ötmillió embert képvisel.

A KENF létrejöttével, bármennyire nélkülözi is e pillanatban még a működéshez nélkülözhetetlen anyagi és infrastrukturális feltételeket, új helyzet állt elő. A magyar parlament, mint az anyaországi magyarság legfelsőbb politikai testülete mellett létrejött a határon túli magyar kisebbségek választott testületeinek legmagasabb szintű politikai képviselője is.

Hitünk szerint ezt a körülményt nem lehet egyszerűen figyelmen kívül hagyni. A Közép-Európai Népcsoportok Fóruma jelleghénél fogva egy kisebbségi parlament, amelynek legitimitásához nem férhet semmi kétség. Hisszük azt, hogy a magyar kormány a legmesszebbmenőkig érdekelt ennek a politikai érdekképviselőnek a támogatásában és elismerésében.

A KENF illetékessége

Egyelőre még nyitott kérdés, hogy milyen formában lehetne megoldani a magyar kisebbségek magyarországi politikai képviselőtét, hogyan és milyen formában lehet helyet adni a kisebbségi parlamentnek a magyar parlamentben.

Egyes elképzelések szerint már létre lehetett – és létre kellett – volna hozni Budapesten a magyar kisebbségek házát, ahol országonként egy-egy politikai szervezetük irodát nyithatna külképviseleti címen. Ez az elgondolás a Közép-Európai Népcsoportok Fórumának segítségével, illetve annak égisze alatt is megoldható volna.

Más vélemények szerint a kisebbségek parlamenti képviselőtétnek módját kellene rendezni. A parlamenti képviselőt azonban számos újabb kérdést vet fel, többek között a kettős állampolgárság kérdését.

Bármilyen megoldás is szülessék, a KENF nem kíván semmilyen formában beleszólni a magyar belpolitikai ügyekbe. Alapvetően három kérdéscsoportban érdekelt:

- a) a kisebbségi kérdés rendezésében,
- b) a nemzeti stratégia kialakításában és megvalósításában,
- c) a magyarság és a szomszédos népek viszonyának, kapcsolatainak alakításában.

Ezekben a kérdésekben nem kérdőjelezhető meg a KENF illetékessége és érdekeltisége. Annál kevésbé, mivel történelmileg túlhaladottnak tartjuk azt a szemléletet, amely az állam kategóriáját messze fölé helyezi a nemzetinek, azaz „országon belüli” és „határon kívüli” emberekként skatulyáz be valamennyiünket. Amíg a szemléletmód következtében a kisebbségben élő – „határon túli” – magyarság hangja nincs jelen a magyar politikai életben, amíg elképzelése és törekvése irreleváns a magyarság kibontakozásáért vívott küzdelemben, addig aligha lehet érdemlegesen nemzeti megújulásról beszélni.

Kisebbségi önkormányzati törekvések

Szócs Géza hasonlatával élve, a nemzet folyam, amelynek az állam a mindenkori medre. A 15 milliós magyarság egyharmadának ezen a medren kívül – és más medrek terelő hatását ellensúlyozva – kell megőriznie, sőt napról napra újra megteremtenie azt az összhangot, amely a szerves nemzeti egység alapfeltétele. Az elszakított területeken élő magyarságnak mindenütt önkormányzatra kell szert tennie, „államot” kell az államban létrehoznia önnön megmaradása érdekében. Az utódállamok ugyanis, amelyekben élnek, nemhogy nem értük léteznek, hanem éppenséggel ellenük. Olyannyira, hogy az ún. „államalkotó népek” néhol katonai erővel, rendőrségi beavatkozással embertelen eszközökkel kívánják akaratukat érvényesíteni a többi néppel és népcsoporttal, így a magyar kisebbségekkel szemben. Eltiprásukra, bekebelezésükre, gazdasági, környezeti, kulturális és fizikai megsemmisítésükre törekszenek, hadd utaljunk itt csak a baranyai, szlavóniai, szerémségi helyzetre.

A magyar államnak, de az egyetemes magyarságnak is, elsődleges feladata, hogy támogassa a magyar kisebbségek közösségi jogainak kivívására irányuló törekvéseit, a kisebbségek társadalmi és önkormányzati szerveződéseit. Ezeknek az önkormányzati tö-

rekvéseknek, a különböző szintű autonómiáknak integráló szerepet kell betölteniük a térségben. Nemcsak arról van szó, hogy az önkormányzati jogok megszerzésével nő majd a magyarság megtartó ereje, gazdasági és politikai szerepe, hanem hogy nincs más mód a különböző népek és népcsoportok közötti érdekellentét áthidalására, mint az önkormányzati jog elismerése.

A KENF legfontosabb célkitűzései közé tartozik az önkormányzati törekvések támogatása, hiszen voltaképpen maga ez a törekvés hívta életre.

Kulturális és területi autonómiák

A Kárpát-medencében a nemzeti és etnikai kisebbségek egy része szórványokban él, más része helyenként jelentős tömörülést mutat, a zöme pedig abszolút többséget alkotva többé-kevésbé egységes területrendszerben lakik. Ennél fogva a nemzeti kisebbségek helyzetének megoldása – megoszlásuk arányában – a kulturális autonómiától a területi autonómiáig, a perszonális autonómiától a helyi önkormányzatokig többféle formát ölthet.

A kulturális autonómia lehetővé tenné a szórványokban élő kisebbségek identitásának, kultúrájának és nyelvének ápolását, iskoláik sajátos szükségleteik szerinti irányítását és a szabad tájékoztatást.

A tömbben élő, és az adott településrendszerben többséget alkotó kisebbségek számára a területi autonómia teremtené meg a legteljesebb önkormányzati lehetőségeket, a kisebbségi jogok kiteljesedésének és érvényesítésének feltételeit.

A személyi elven alapuló kisebbségi önkormányzat intézménye – az állam részéről átruházott hatalom függvényében – a nemzeti kisebbségek, népcsoportok fennmaradását, értékeik és identitásuk megőrzését szintén hatékonyan tudná szolgálni.

Ebben az etnikailag tarka régióban a gyakorlati élet elengedhetetlen követelménye a többféle politikai keret – állam, régió, kanton, önkormányzat, helyi autonómia stb. – egyeztetése és egyidejű jelenléte. Ezek az önkormányzati formák valamelyest védelmet nyújtanának a kisebbségeknek a többségi nemzet agresszív nacionalizmusával szemben, s ugyanakkor megteremtenék a népek és népcsoportok békés együttélésének jogi és közigazgatási feltételeit.

A KENF már az őszi folyamán tanácskozást rendez a különböző autonómia-koncepciók megvitatására a szükséges elméleti, gyakorlati és politikai lépések előkészítése érdekében.

Közép-Európa Konferencia

A térségben, amelyben élünk nem csupán politikai és gazdasági rendszerváltás zajlik, hanem átalakulóban, pontosabban fölbomlóban van az első világháborút követően létrejött államalakulatok jelentős része. A Szovjetunió, Jugoszlávia, Csehszlovákia visszavonhatatlanul szétesett, de további törésvonalak is megfigyelhetők.

Ezek a háborús összetűzésekre fajuló fejlemények, amelyekben döntő hangsúlyt kapnak a nemzeti és nagyhatalmi szempontok, igen képlékennyé teszik a helyzetet és komoly aggodalmat váltanak ki bennünk a nemzeti kisebbségek sorsát, jövőjét illetően. Ezen aggályaink, valamint az események kiszámíthatatlan menete miatt a kétoldalú államközi szerződések és egyezmények gyakorlata mellett (amelyek a kölcsönösség elve alapján eddig a kisebbségi kérdés „rendezését” is szolgálták), a KENF szükségesnek látja és szorgalmazni fogja egy közép-európai nemzetközi konferencia összehívását. Ezen a térség átalakulását politikailag szabályozó és jövőbeni békéjét előkészítő konferencián az érintett országok és nemzetek képviselői mellett jelen lennének a nemzeti kisebbségek (népcsoportok) legitim képviselői is.

A KENF és a FUEV

A KENF az európai kisebbségvédelem szempontjából nagy jelentőségűnek ítéli meg az Európai Népcsoportok Föderalista Uniójának (FUEV) eddigi tevékenységét, és megalakulásának pillanatától kezdve kiemelt fontosságot tulajdonít a szervezettel kialakítandó együttműködésnek.

Az együttműködés alapja formailag már megteremtődött azáltal, hogy a KENF négy tagszervezete, az RMDSz, a KMKSZ, az

Együttélés és a VMDK már felvételt nyertek a FUEV-be, amelyen belül ezáltal jelentős magyar csoportosulás jött létre. Részben ezzel a körülménnyel, másrészt a közép-európai történések politikai előtérbe kerülésével magyarázható, hogy a FUEV mind nagyobb érdeklődést tanúsít törekvéseink iránt.

Az együttműködés elmélyítéséhez jelentős mértékben hozzájárul az a körülmény is, hogy a FUEV egyik elnökségi tagja, Komlóssy József, a KENF külügyi bizottságának egyik vezető személyisége. Komlóssy úr személye és szerepköre révén a KENF jelentős befolyást gyakorolhat a nemzetközi kisebbségvédelem FUEV-en belüli irányvételére és célkitűzéseire. A FUEV ez irányú készsége mellett tanúskodik, hogy ez a rangos nemzetközi kisebbségvédelmi szervezet fölkínálta a VMDK-nak, hogy védnökséget vállal fölötté, ha ezt a háborús helyzet megkívánja.

Nemzetközi jogbiztonságot

Mindezek a kapcsolatok, törekvések, kezdeményezések azonban bármilyen lehetőséggel is bírjanak, önmagukban véve nem elegendők. A térségen belüli változások, amint azt a példák sokasága igazolja, nem járulnak hozzá a nemzeti kisebbségek helyzetének javításához és a korábbi kisebbségellenes politika felszámolásához. Annak ellenére sem – vagy talán épp azért nem! – hogy a kisebbségek mindenütt a politikai és gazdasági rendszerváltás leglelkesebb hívei. A hatalom mit sem változott irányukban! Lepletlenül tovább folyik erőszakos asszimilálásuk, társadalmi szervezetük szétrombolása, anyagi javaik kisajátítása, iskoláik megszüntetése, nyelvi kultúrájuk elsorvasztása. Sőt – ez is élő valóság – elűzik őket szülőföldjükről, megfélemlítik és vágóhídra kényszerítik őket.

A kisebbségek hátrányos helyzetén az új parlamenti demokrácia sem változtatott sokat. A nemzetállam eszméjétől megittasult többségi képviselők nemcsak hogy rendre leszavazzák a kisebbségek javaslatait, hanem fölényük tudatában egyre-másra hozzák könnyörtelen döntéseiket a kisebbségek jogainak korlátozására, nyelvi és gazdasági életük diszkriminálására.

Ahhoz, hogy a kisebbségek számára biztosítva legyen identitásuk, kultúrájuk, anyanyelvük megőrzésének a feltétele, ahhoz, hogy ne maradjanak továbbra is másodrendű állampolgárok, hanem egyenrangú félként részt vehessenek az őket érintő közügyek intézésében, a törvényhozói, végrehajtói és önkormányzati szervekben, hogy saját ügyeikben maguk dönthessenek, az ígérgetett új alkotmányos megoldások mellett föltétlenül nemzetközi jogbiztonságot kell számukra megteremteni.

Egy általános érvényű nemzetközi népcsoport-, vagy kisebbségvédelem jelentős mértékben hozzájárulna a többnemzetiségű államokon belül felgyülemlett feszültségek enyhítéséhez, ha úgy tesszük: Európa békéjének és biztonságának megteremtéséhez.

Összeurópai kisebbségvédelmi rendszer

A KENF a legmesszebbmenőig érdekelt egy összeurópai kisebbségvédelmi rendszer létrehozásában. Támogat minden erre irányuló törekvést és lehetőségeihez mérten maga is hozzá kíván járulni ennek a rendszernek a mielőbbi kiépítéséhez.

Az egységes európai kisebbségvédelmi rendszer próbakövének a kisebbségek **kollektív jogainak** az elismerését tekintjük. Önkormányzati jog nélkül, a nemzetközi kapcsolatokban való jogalanyiságuk elismerése nélkül megoldhatatlannak tartjuk a kisebbségek helyzetét.

A szövetségi államok fölbomlása a kisebbségekre nézve tragikus következményekkel járhat. Az átalakulás idejére, az új európai rend megszilárdulásáig a kisebbségeket **nemzetközi védelem alá kell helyezni**. A nemzetközi védelem növelné a kisebbségek jogbiztonságát és hozzájárulna az etnikai konfliktusok békés megoldásához.

Az európai kisebbségvédelmi rendszerben egyforma hangsúly kell hogy essék a kisebbségek kettős kötődésére: az állampolgári és a nemzeti érdekeltségekre (függőségekre). A nemzeti kisebbségek csak a kétfajta érdekeltség, illetve függőség egyenrangúsága és szabad érvényesülése mellett őrizhetik meg saját nemzeti értékeiket és érvényesíthetik saját érdekeiket. Megengedhetetlen, hogy egyoldalúan, az állampolgári kötelezettségek alapján (ahogyan a vajdasági magyarságot), vagy a nemzeti kötelezettségek nevében

(ahogyan a szerbek egy részét) akaratuk és lelkiismeretük ellenére háborús részvételre, bűnrészességre kényszerítsék.

Ahhoz, hogy a nemzeti kisebbségeket ne lehessen túszként kezelni, hogy megszűnjön kiszolgáltatott helyzetük, előbb vagy utóbb kettős állampolgárságot kell biztosítani számukra. Ezáltal nem csak nagyobb jogbiztonságra tennének szert, de a kettős állampolgársággal járó előnyök valamelyest ellensúlyoznák is hátrányos helyzetüket.

Záradék

A KENF soron következő összejövételén a középtávú nemzetpolitikai stratégia felvázolása szerepel napirenden, illetve a szervezet működéséhez nélkülözhetetlen infrastruktúra megteremtésének a kérdése.

Az alig egy éves múlta visszatekintő szervezetre, amint azt talán sikerült érzékeltetnünk, nagy feladatok várnak. Nemcsak a magyar kormánynak, de a magyarság egészének is meg kell fogalmaznia elképzeléseit a határon túli magyarság irányában folytatandó politikáról, s azon belül a KENF szerepvállalásáról. Ez a szerepvállalás – a magyarság más fontos szervezetei tevékenységének, sikerességének függvényében – lehet kiegészítő jellegű, de szükség szerint aktív, kezdeményező, politikai szerep is elképzelhető.